

УДК 378.011.3:336-051

О. Б. Шевчук

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сьогодні, зміни, які відбуваються в економічній, політичній та соціально-культурній сферах нашого суспільства, вимагають нового розуміння завдань професійної вищої освіти. Україна нині активно долучається до світових тенденцій розвитку освіти. Процес модернізації вищої школи України спрямований на входження до Європейського освітнього простору, що висуває особливі вимоги до підготовки майбутніх фахівців міжнародного рівня, їх професійної культури в контексті соціально-економічних трансформацій. Крім того, науково-технічний розвиток та жорстка конкуренція на ринку сприяють удосконаленню засобів виробництва в різних галузях, зокрема професійної обробки та систематизації інформації, де сучасні технології стають невід'ємною складовою інформаційної інфраструктури підприємств. Це зумовлює надання більшої уваги до якості фахової підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю, від рівня якої значною мірою залежить ефективність входження України до міжнародної ринкової економіки.

Основні напрями та вимоги до організації фахової підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю у вищій школі ґрунтуються на положеннях Конституції України, Концепції розвитку післядипломної освіти в Україні, Концепції вдосконалення освітнього процесу на економічних факультетах класичних університетів України в контексті Болонського процесу, Законів України "Про Концепцію Національної програми інформатизації", "Про вищу освіту", Указ Президента України "Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій" [1 – 6]. Відповідними нормативно-правовими актами перед вищими навчальними закладами поставлені завдання щодо забезпечення висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до особистісного професійного саморозвитку, творчої самореалізації при прийнятті ефективних економічних рішень в реаліях глобальної економіки з використанням сучасних інформаційних технологій.

Таким чином, суперечність між використанням традиційного організаційно-методичного інструментарію в професійній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю та необхідністю його модернізації на основі сучасних інформаційних технологій

навчання дозволяє констатувати наявність проблеми і робить актуальним проведення досліджень у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам усебічного розвитку економічної освіти в Україні присвячено наукові доробки О. Падалки, А. Колота, О. Аксьонової, М. Артюшина, М. Вачевського, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, Н. Тверезовської, І. Шерстньової. Останнім часом, проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю в сучасних умовах вивчаються за такими напрямками:

– організація навчально-виховного процесу майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку, впровадження активних форм та методів навчання (Л. Бондарева, Р. Борківська, Н. Житнік, Є. Іванченко, С. Кустовський, І. Плещук та ін.);

– формування професійно важливих якостей, професійної компетентності (Р. Гейзерська, О. Гончарова, Л. Дибкова, Б. Лившиць, І. Ліпсиць, М. Коляда, П. Шемякін та ін.);

– вдосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців економічного напрямку (Я. Галета, Л. Онучак, Г. Романова та ін.);

– вдосконалення навчально-виховного процесу підготовки фахівців фінансово-економічного профілю на основі інформаційно-телекомунікаційних технологій навчання досліджували Я. Галета, З. Гіптерс, Г. Ковальчук, Т. Поясок, О. Смілянець, Н. Тверезовська, Г. Чаплицька, Т. Шепеленко та інші.

Разом з всебічним значним доробком науковців з проблем удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців економічного напрямку в сучасних умовах, залишається не дослідженим у теоретичному та методичному аспектах проблема підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, здатних використовувати нові підходи при вирішенні професійних завдань в реаліях глобальної економіки. Одним із шляхів вирішення поставленої проблеми є створення та використання в процесі професійної підготовки майбутніх економістів інформаційних експертних систем.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку, визначення та обґрунтування дидактичних можливостей використання в процесі професійної підготовки інформаційних експертних систем для набуття майбутніми фахівцями фінансово-економічного профілю необхідних професійних знань, умінь, навичок і способів діяльності.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, неможливо уявити прогрес без використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема економічних інформаційних систем, як у сферах економіки так і вищої освіти. Використання яких пов'язано з організацією та ефективним опрацюванням інформації фінансово-економічних установ з метою забезпечення інформаційної підтримки

прийняття рішень управліннями. З урахуванням організаційної та фінансової структур підприємств, зовнішніх і внутрішніх економічних умов їх діяльності постійно поширюється сфера застосування та значимість економічних інформаційних систем з метою досягнення бізнес-цілей (від забезпечення функцій службового листування до системного аналізу і підтримки складних задач прийняття та підтримки рішень) [7].

Отже, потреби сучасної економічної ситуації призводять до швидкого розвитку та практичного використання інформаційних експертних систем, зокрема у тих галузях економіки, де прийняття рішень формується в умовах неповноти даних і залежить більше від якісних, ніж кількісних оцінок, перш за все це стосується області аналізу фінансової діяльності. Відповідно, економічні експертні системи знаходять все більше впровадження у таких напрямках фінансово-економічної діяльності, як інвестування та оподаткування, фінансове планування, оцінка ризику кредитування, аналіз фінансового стану корпорацій, фірм та підприємств, страхування та соціальне забезпечення, стратегічне управління виробництвом, планування і прогнозування тощо [8].

З іншого боку, одним з першочергових завдань вищого навчального закладу є підготовка конкурентоспроможного фахівця, який має високий рівень професійної компетентності, що зумовлює його готовність до виконання професійних обов'язків.

Майбутній фахівець фінансово-економічного профілю має бути підготовленим до виконання професійних функцій за одним з видів економічної діяльності за «Державним класифікатором видів економічної діяльності ДК 009-96» [9]. Відповідно до первинних посад, які може обіймати майбутній економіст, до таких функцій відносять: обліково-аналітичну, нормопроектну, організаційну, контрольну, експлуатаційно-технологічну, інформаційну, планову.

Тому, практична підготовка майбутніх економістів полягає у поєднанні сформованих знань, умінь і навичок до специфіки майбутньої професії та проходження різного виду практик (навчальна, виробнича, переддипломна) на відповідних підприємствах та організаціях.

Разом з тим, у своїй більшості підприємства не зацікавлені в результативності проходження практик, не створюються відповідні умови для формування необхідних майбутнім фахівцям професійних умінь та навичок і найчастіше практика має формальний характер [10].

Одним з шляхів підвищення якості підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку до професійної діяльності є набуття досвіду роботи у циклі дисциплін професійної підготовки на практичних заняттях зі спеціальними програмними забезпеченнями ("1С: Підприємство", "Галактика", "Парус", AVACCO тощо), зокрема з інформаційними експертними системами [11], за допомогою яких

здійснюється автоматизація різних напрямів господарської діяльності підприємств на практиці.

Використання інформаційних експертних систем у циклі дисциплін професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю дозволить максимально наблизити навчальний процес до реальної фінансово-економічної діяльності майбутнього фахівця та забезпечити дидактичний й методичний супровід навчального процесу.

Крім того, на відміну від реальної практики при роботі з економічними ситуаціями, які містить інформаційна експертна система знижується тривожність майбутнього фахівця за можливі помилки та створюються максимально сприятливі умови для його особистісного професійного розвитку, завдяки:

- закріпленню отриманих професійних знань, формуванню умінь та навичок через розв'язання реальних конкретних ситуацій відповідної фінансово-економічної діяльності підприємства;

- безпосередній своєчасній участі викладача, який здійснює корекцію (через надання додаткової інформації про не правильні дії при прийнятті рішень у запропонованій ситуації відповідної фінансово-економічної діяльності підприємства), консультацію (у вигляді допомоги в отриманні додаткової інформації при виявленні нераціональних дій або ефективного рішення запропонованої економічної задачі з поясненням), контроль (поточний, підсумковий);

- можливості використання майбутнім фахівцем досвіду експертів з відповідної галузі економіки при прийнятті рішень у заданій реальній ситуації фінансово-економічної діяльності підприємства;

- наданням рекомендацій стосовно реалізації необхідних дій при прийнятті ефективного рішення у запропонованій ситуації відповідної фінансово-економічної діяльності підприємства, що дозволяє керувати навчально-пізнавальною діяльністю майбутнього фахівця та допомагає йому чітко усвідомлювати власну позицію як фахівця щодо застосування необхідних професійних знань та вмінь;

- роботі майбутнього фахівця в режимі тренування, коли інформаційна експертна система дозволяє за результатами цієї роботи визначити, наскільки близькі прийняті ним рішення в запропонованих економічних ситуаціях до рішень експертів відповідної галузі економіки. Це допомагає майбутньому фахівцю фінансово-економічного напрямку здійснювати реальну самооцінку власної діяльності.

- забезпеченню індивідуальної роботи з розв'язання економічної задачі, що включає опис реальної ситуації, поточних характеристик, відповідних фактів, суджень експертів з даної галузі, на які необхідно враховувати при прийнятті рішень. Це сприяє творчій самореалізації майбутнього фахівця фінансово-економічного напрямку при прийнятті ефективних економічних рішень в реаліях глобальної економіки з використанням сучасних інформаційних технологій.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. На основі результатів аналізу сучасних інформаційних експертних систем економічного напрямку з'ясовано, що використання інформаційних експертних систем доцільно у галузях економіки, де прийняття рішень формується в умовах неповноти даних і залежить більше від якісних, ніж кількісних оцінок, перш за все це стосується області аналізу фінансової діяльності.

2. Виявлено напрями фінансово-економічної діяльності більш поширеного використання інформаційних експертних систем: інвестування та оподаткування, фінансове планування, оцінка ризику кредитування, аналіз фінансового стану корпорацій, фірм та підприємств, страхування та соціальне забезпечення, стратегічне управління виробництвом, планування і прогнозування.

3. З'ясовано, що для формування професійної компетентності та конкурентоспроможного рівня кваліфікації, передання глибоких теоретичних знань і практичних умінь та навичок при вирішенні професійних завдань, прийнятті ефективних економічних рішень в реаліях глобальної економіки у циклі дисциплін професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку необхідно використовувати інформаційні експертні системи.

4. Визначено, дидактичні можливості використання в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю інформаційних експертних систем для набуття необхідних професійних знань, умінь, навичок і способів діяльності (максимальне наближення навчального процесу до реальної фінансово-економічної діяльності майбутнього фахівця; забезпечення дидактичного й методичного супроводу навчального процесу; створення максимально сприятливих умов для особистісного професійного розвитку за рахунок зниження тривожності; закріплення отриманих професійних знань, формування умінь та навичок через розв'язання реальних ситуацій відповідної фінансово-економічної діяльності підприємства; безпосередня своєчасна участь викладача; можливість використання досвіду експертів з відповідної галузі економіки при прийнятті рішень у заданій ситуації; надання рекомендацій стосовно реалізації необхідних дій при прийнятті ефективного рішення; забезпечення роботи майбутнього фахівця в режимі тренування; забезпечення індивідуальної роботи з розв'язання економічної задачі).

5. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні складових, розробці структури та формальної моделі інформаційної експертної системи для підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку.

Список використаної літератури

1. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main.cgi?nreg=254% d0% ba>

%2f96-%d0%b2%d1%80. **2. Концепція** розвитку післядипломної освіти в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/higher/topic/pdosv/knc>. **3. Концепція** вдосконалення освітнього процесу на економічних факультетах класичних університетів України в контексті Болонського процесу // Вища школа. – 2005. – №6. – С. 44–47. **4. Закон** України Про Концепцію Національної програми інформатизації [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=75%2f98-%d0%b2%d1%80>. **5. Про** вищу освіту: Закон України від 17 січня 2002 // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – №20. – ст. 134. **6. Указ** президента України "Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій" [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1497%2f2005>. **7. Архіпова Т.Л.** Інтелектуальні інформаційні системи в економіці та освіті / Т.Л. Архіпова // Інформаційні технології в освіті : Збірник наукових праць . Випуск 1. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2008. – С. 9-12. **8. Кожевнікова Г.П.,** Голикова А.В. Ролевой подход к оценке качества экономических экспертных систем [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/dspace/bitstream/handle/123456789/1528/38-Kozhevnykova.pdf?sequence=1>. **9. «Державний** класифікатор видів економічної діяльності ДК 009-96» [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN560.html. **10. Павлова В.А.** Про практичну підготовку студентів економічних напрямів / В.А. Павлова // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – В 2-х томах. – Т.2. – Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2011. – С. 283-285. **11. Меньяйленко О. С.,** Шевчук О. Б. Аналіз сучасних інформаційних експертних систем економічного напрямку / Меньяйленко О. С., Шевчук О. Б. // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка: Пед. науки. – 2012. – № 21 (256). – С. 95–101.

Шевчук О. Б. Дидактичні можливості інформаційних експертних систем у професійній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку

Стаття присвячена проблемам використання інформаційних експертних систем у професійній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку. Проведено аналіз сучасних експертних систем економічного напрямку, визначено основні напрями впровадження на практиці, обґрунтовано дидактичні можливості та доцільність їх використання у професійній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю.

Ключові слова: економіст, професійна підготовка, експертна система.

Шевчук О. Б. Дидактические возможности информационных экспертных систем в профессиональной подготовке будущих специалистов финансово-экономического направления

Статья посвящена проблемам использования информационных экспертных систем в профессиональной подготовке будущих специалистов финансово-экономического направления. Проведен анализ современных экспертных систем экономического направления, определены основные области внедрения на практике, обоснованы дидактические возможности и целесообразность их использования в профессиональной подготовке будущих специалистов финансово-экономического профиля.

Ключевые слова: экономист, профессиональная подготовка, экспертная система.

Shevchuk O. B. Didactic Potential Of Information Systems Expert In Training Future Professionals Of Financial And Economic Direction

The article is devoted to the problems of the use of information systems expert in the training of future specialists of financial and economic direction. The analysis of the current economic direction of expert systems, the basic introduction to the field of practice, grounded didactic possibilities and the feasibility of their use in the training of future specialists of the financial and economic profile.

Key words: economics, training, expert system.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2013 р.

Прийнято до друку 27.09.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Савченко С. В.